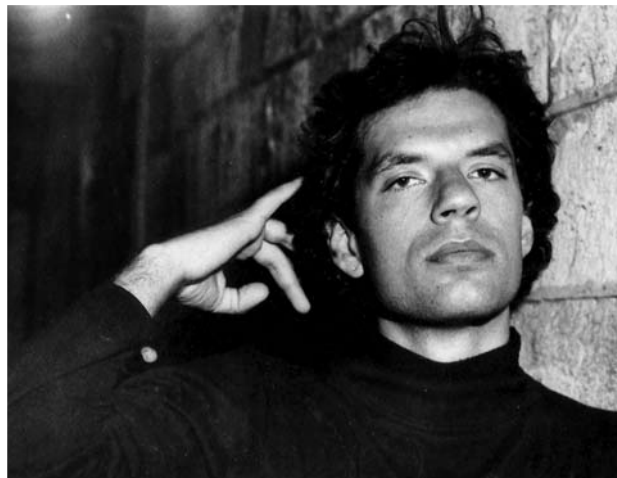


Hrvoje Ivanković

Kazališne fotografije Pava Urbana

Malo je poznato da je dubrovački fotograf Pavo Urban, čija je dvadeseta obljetnica pogibije nedavno obilježena, bio i vrstan kazališni fotograf.



Pavo Urban, 1990.

Prije dvadeset godina, 6. prosinca 1991, na dubrovačkom je Stradunu, dok je hrabro snimao najžešće granatiranje rodnog grada, poginuo fotograf Pavo Urban. U svojoj kratkoj umjetničkoj karijeri (rođen je 1968) Urban se istaknuo nizom fotografija različitog stilskog, žanrovskog i tematskog spektra, od aktova, arhitektonskih veduta i prizora iz dubrovačke svakodnevice, do snimaka ratnih događanja na dubrovačkom području u kojima se na dojmiv način isprepliću dokumentaristička neposrednost i umjetnička doživljajnost. U taj dio opusa kojeg je sam nazvao *Rat-Art*, spada i posljednjih dvanaest Urbanovih fotografija po kojima je taj nesuđeni student zagrebačke Akademije dramske umjetnosti (neposredno pred smrt upisao je studij filmskog i TV snimanja) i postao najpoznatiji široj hrvatskoj javnosti. No ako su neke od "mirnodopskih" Urbanovih fotografija povremeno i bile objavljivane, posve je u međuvremenu zaboravljen kazališni dio njegovog opusa, a upravo je kazališna fotografija bila jedna od velikih i trajnih Pavovih opsesija. Ne dokazuju to samo fotografije koje je za svoju dušu, a kasnije i za različite novine, sni-

mao na predstavama Dubrovačkih ljetnih igara, nego i duhoviti portreti glumaca i redatelja uhvaćenih na dubrovačkim ulicama u različitim, a nerijetko i bizarним trenucima, primjerice na ulazu u računovodstvo Igara, gdje su redovito dolazili po dnevnicu ili u "trenucima opuštanja", po dubrovačkim betulama i kafićima. Živeći uz kazalište, Pavo je na kraju dobio i "titulu" službenog kazališnog fotografa, prvo u Kazalištu Marina Držića (u sezoni 1990/91), a potom i na Dubrovačkim ljetnim igrama, u srpnju i kolovozu 1991. Osim umjetničke kvalitete mnoge od fotografija koje je napravio u tom razdoblju imaju i izuzetnu dokumentarnu vrijednost, što se prije svega odnosi na fotografije koje je napravio na probama i izvedbama predstava Kazališta Marina Držića, budući su fotografski materijali iz te posljednje predratne sezone dubrovačkog kazališta vrlo rijetki i teško dostupni. Pavove kazališne fotografije koje u očekivanju cjelovitog predstavljanja tog dijela njegovog opusa ovdje objavljujemo skenirane su izravno iz albuma s negativima što su ih sačuvali njegovi roditelji, Mirjana i Vlaho Urban, pri čemu neki od filmova iz ljeta 1991. još uvijek nisu pronađeni (riječ je, primjerice, o zapisima s predstava *Hekuba* i *Mjera za mjeru*, te ambijentalne izvedbe *Ribarskih svada*), pa postoji bojazan da su uništeni

prilikom granatiranja, kada je u požaru djelomično izgorela arhiva Dubrovačkih ljetnih igara. Jedna od fotografija koju ovom prigodom objavljujemo jest i portret književnika i dramaturga dubrovačkog kazališta, Milana Milišića, koji je i sam bio žrtvom zločinačkog napada na Dubrovnik: poginuo je 5. 12. 1991, u svojoj kući na Pločama. Riječ je o posljednjem Milišićevom portretu, nastalom u proljeće 1991, a uz njega je vezana i zanimljiva priča, koju je Pavo Urban zapisao na stranicama svog ratnog dnevnika, poslanog u obliku pisma njegovoj djevojci, danas poznatoj fotografkinji Mari Bratoš, koja se tada školovala u Americi. *Među prvim žrtvama u Gradu, zapisao je Urban, je i Milan Milišić. Pjesnik. Dramaturg. Srbin. Milan je poginuo nakon što je srbo-četnička soldateska s brodova granatirala užu jezgru Grada. To je najbolji primjer koliko je besmislen ovaj rat. A siguran sam da je Milišić umro u fotelji prevođeci uz svijeću poeziju na engleski, vjerujući da će se dogoditi samo ono što se dogoditi mora. (...) lako sam pri zadnjem razgovoru s Milišićem došao s njim u dosta veliki konflikt – isključivo poslovni, ostao mi je dosta drag. Jednom prilikom sam mu se obratio s molbom da mi pomogne; naime, to je bilo vrijeme kad sam radio u teatru kao fotograf i nesmotreno posudio jednom čovjeku 600 njemačkih maraka. Tek poslije sam doznao da je zadužen u cijelom gradu i da nikome ne vraća novac. Kao*

autoritetu, obratio sam se Milišiću za savjet, a on mi je sa smijehom odgovorio: "Ja sam mu posudio 2000 maraka." U tom momentu sam okinuo s Nikonom 800 AF. Izvanredan portret kojega Milan ne samo da nikad nije vidio, nego nije čak ni znao da je snimljen. To je bio moj način u to vrijeme, u razgovoru, s AF snimati ljude, a da oni to ne znaju. Dobar način za razotkrivanje ličnosti. Strpljivo sam čekao priliku da u nekoj od budućih predstava na panou teatra izložim i ovaj portret i zbnim Milišića. Ni sam uspio dočekati.

Umjesto Milanovog portreta na panou teatra, ta je fotografija publicirana kasnije na naslovnici programskog letka tiskanog uz otvorenje dubrovačke kazališne sezone 1992/93, koju smo započeli projektom *Iz života jednog princa – u spomen na Milana Milišića*. No u tom trenutku među nama više nije bilo ni Pava Urbana čije je kašnjenje s razvijanjem fotografija znalo ljutiti pedantnog boema Milišića, što je i bio razlog spomenutog "konflikta". A kako lica s fotografija brzo nestaju iz stvarnosti govori i spoznaja da danas, na žalost, među živima nije više ni treći lik iz ove gorko-duhovite epizode, čije je ime Urban džentlmenški prešutio.

Posljednji portret Milana Milišića





▲ F. Parać – M. Šparembek: *Carmina Križijana*, Balet HNK Zagreb na DLJI, 1991.

▼ *Ecce homo*, red. J. Juvančić, DLJI, 1987.

▲ *Viii Matula kao Lucifer* u predstavi *Ecce homo*, DLJI, 1987.

